

MAKTAB TA'LIM JARAYONIDA IQTISODIY G'OYALARNI SHAKLLANTIRISH XUSUSIYATLARI

Shomirzayeva Nargiza Sherali qizi

NamDu 2-bosqich magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7261570>

Annotasiya. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga iqtisodiy ta'lim samaradorligi oshirish va ularning fazilatlariga asoslanib iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish.

Kalit so'zlar: Ta'lim, tarbiya, loyiha, faoliyat, tajriba, targ'ib, fazilat.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ В ПРОЦЕССЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Повышение эффективности экономического образования учащихся начальных классов и формирование экономических представлений на основе их качеств.

Ключевые слова: образование, обучение, проект, деятельность, опыт, продвижение по службе, добродетель.

CHARACTERISTICS OF THE FORMATION OF ECONOMIC IDEAS IN THE PROCESS OF SCHOOL EDUCATION

Abstract. Improving the effectiveness of economic education for elementary school students and forming economic concepts based on their qualities.

Key words: Education, training, project, activity, experience, promotion, virtue.

KIRISH

Hozirgi vaqtda kattalar uchun ham, bolalar uchun ham iqtisodiy savodxonlik darajasiga qo'yiladigan talablar sezilarli darajada oshdi. O'quvchi eng murakkab iqtisodiy tushunchalarni tushunishni o'rganishi uchun ushbu yo'nalishda ishlashni boshlang'ich maktab yoshidan boshlashi kerak. So'nggi yillarda iqtisodiy hayot bilan bog'liq tushunchalar soni ko'paymoqda. Iqtisodiy g'oyalarni shakllantirish boshlang'ich sinfdan boshlanishi kerak. Boshlang'ich sinflarda iqtisodiyotni o'rganish maxsus o'qitish vaqtiga ega emas va boshlang'ich sinf o'quvchilarining iqtisodiy ta'lim darajasi, ularning intellektual rivojlanishi ko'pincha zamonaviy talablarga javob bermaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilariga iqtisodiy ta'lim samaradorligi oshirish uchun quyidagi shart-sharoitlarni yaratish taklif qiladadi:

- bolalarni mehnat alohida o'rin tutadigan turli xil faoliyat turlariga o'rgatish;
- bolalarning shaxsiy tajribasi asosida fanlararo aloqani o'rnatish;
- iqtisodiy tushunchalar bilan to'yingan darslar;
- oilaning rolini aniqlash;
- kichik sinf o'quvchi shaxsining axloqiy va iqtisodiy fazilatlariga asoslanib iqtisodiy tushunchalarni shakllantirish.

TADQIQOT METODI VA METODOLOGIYASI

Shuningdek, bolalarni iqtisodiy alifbo bilan tanishtirish, ya'ni o'yinlar yordamida, oddiy muammolarni hal qilish, ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatlarni tahlil qilish va ularni iqtisodiy tushunchalar va toifalarni o'zlashtirishga undash kutilmoqda.

Iqtisodiy g'oyalarni shakllantirish xususiyatlari:

- Alohida elementar tushunchalarga e'tibor qaratiladi.

Bola mavhum iqtisodiy tushunchalarni idrok etish va tushunish uchun mavhum fikrlashning yetarli darajasiga ega emas. Shuning uchun asosiy elementar tushunchalarga ahamiyat beriladi.

- Taqdimot obrazli, hissiy, jozibali tarzda amalga oshiriladi.

Iqtisodiy kontseptsiyalarni shakllantirish iqtisodiy lug'at tarkibidagi materiallar bilan tugamasligi kerak. Shuningdek, bolalarda iqtisodiy g'oyalarni shakllantirishda ota-onalar bilan yaqin aloqalar juda muhim hisoblanadi.

Ularni sinfda bo'layotgan voqealarni baholash, ularni o'quv jarayoniga jalb qilish, bolalarning oila, shahar, mamlakat iqtisodiy hayoti haqidagi g'oyalarni kengaytirishda bevosita ishtirok etishlari uchun sharoit yaratish kerak. Ota-onalar bilan ishlashda turli xil shakllar taklif etiladi: uchrashuvlar, konferentsiyalar, musobaqalarda ishtirok etish, o'zaro tajriba almashish vahakazo.

Ilgari olingan iqtisodiy tushunchalarni tuzatish ham zarur, chunki kundalik hayotda iqtisodiyotni quyidagilarga kamaytirish mumkin:

- pul, pul birligi;
- tovarlarni sotib olish va sotish jarayoni;
- etishmayotgan miqdor (narx, miqdor, xarajat) qiymatini topish uchun oddiy matematik masalalarni yechish.

Ushbu tushunchalarning iqtisodiy tomonlarini asoslanib, ochib berish kerak:

- narx (uning tarkibi);
- vaqt (resurs ma'nosida);
- ish, ish hajmi, unumdorlik (inson resurslari nuqtai nazaridan);
- pul (maksimal likvidlik tovarlari va adolatli taqsimot vositasi ma'nosida);
- almashinuv (faqat unga teng mahsulot bilan amalga oshiriladi).

TADQIQOT NATIJASI

Ta'kidlanganidek, bu faoliyat kichik o'quvchilar o'rtasida iqtisodiy g'oyalarni shakllantirishga yordam beradi. Natijada, u o'ziga xos uslubiy xususiyatlarga ega. Talabalarning loyiha faoliyatini tashkil etish bolalarning yuqori turtki berishini ta'minlaydigan turli xil vositalardan foydalanishni, faoliyat mohiyatini tushunishni, bolalarni uni amalga oshirishga tayyorlashni, talabalarning faolligini, ijodkorligini rag'batlantirishni, ularning o'zini o'zi anglashini va o'zini o'zi etarli darajada qadrlashni o'z ichiga oladi.

Bolalarning loyiha faoliyatini tashkil qilishda foydalaniladigan maxsus pedagogik vositalarni eslatib o'tamiz. Avvalo, o'qituvchi loyihaning boshlanishi haqida o'ylashi kerak, bu esa o'quvchilarni loyiha faoliyatiga ixtiyoriy va asosli kiritilishini ta'minlaydi.

Bo'lishi mumkin:

- muammoli vaziyatni yaratish,
- bolalar uchun muhim bo'lgan amaliy vazifani muhokama qilish,
- jozibali istiqbol haqida hikoya,
- obro'li shaxslarning ijtimoiy ahamiyatga molik muammolarni hal qilishda qatnashish taklifi bilan murojaat qilish va boshqalar.

Faoliyatning eng muhim usuli bu savol. O'qituvchi va bolalarning savollari loyiha faoliyatining bir-biriga hamroh bo'ladi. Shu bilan birga, o'qituvchining mustaqil fikrga, bolalarning o'zlari tomonidan berilgan savolga javob berishga intilishi muhimdir. Ular bolalar uchun qiziq bo'lgan, aniq javobga ega bo'lmagan, lekin bolalarni kognitiv faoliyatga, izlanishga undaydigan asosiy savolni ta'kidlaydilar. Bunday savol loyihani boshlash uchun asos bo'lishi mumkin.

Loyiha davomida o'qituvchi turli xil savollardan foydalanishi mumkin, keling, ulardan eng tipiklarini nomlaylik:

- yopiq, "ha", "yo'q" degan aniq javoblarni taklif qilmoqda;

- so'zlar bilan boshlanadigan ochiq: qaerda, qachon, kim, qancha;
- "yoki" birikmasi bilan muqobil savollar, bu o'quvchiga, masalan, qiyinchilik tug'dirganda tanlash huquqini beradi;
- bolalar taklif qilingan g'oya to'g'risida fikr bildirganda, baholovchi (bu fikr kimga yoqdi? Muammoni hal qilishning ushbu varianti nimani yoqtirdi? Va boshqalar);
- sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatishni talab qiladigan muammoli (nima uchun bu variantni tanladingiz? Nega buni qilish kerak? Nega u ishlamadi? Va hokazo);
- aniqlik kiritish, ma'lumotlarni konkretlashtirishga, tafsilotlarni bilib olishga imkon beradi (kim bilan maslahatlashsam bo'ladi? Kimga yordam uchun murojaat qilishim kerak? Va boshqalar);
- yakuniy qarorni umumlashtirish, xulosalash (men buni to'g'ri tushunganman ...?).

Yana bir muhim texnika - bu fikrlaydigan yulduz. Uning mohiyati o'qituvchi va bolalar tomonidan savol berishda o'tadi, bu esa o'z navbatida savollarga bo'linadi va o'quvchilar harakatlari tizimini belgilaydi.

Ushbu masalalarning nazariy va amaliy echimi asosiy muammo echimiga yaqinlashishga imkon beradi.

MUHOKAMA

Aslida, loyiha faoliyati - bu "fikrlaydigan yulduzlar" tizimi, o'quvchilarning keyingi amaliy va mos bilim harakatlari. Talabalar alohida va guruhda muammolarni, ularni echish usullarini izlayotganlarida, eng yaxshi variantlarni, g'oyalarni tanlaganlarida, himoya qilayotganlarida, o'z nuqtai nazarlarini asoslab berganda, aqliy hujumsiz loyihani amalga oshirish mumkin emas.

Loyiha faoliyati jarayonida ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va tizimlashtirishda axborotni taqdim etishning grafik usullari katta yordam berishi mumkin: klaster, qiyosiy xarita, kontseptual jadval, sababiy xarita, omillar ro'yxati, ijobiy va salbiy dalillar ro'yxati. Ish natijalarini taqdim etish shaklini tanlash bir xil darajada muhimdir. Bu videofilm, kitob, maket, jurnal (og'zaki yoki yozma), spektakl, targ'ibot guruhi namoyishi, binolarni, maktab hovlisini bezash, sport maydonchasini yaratish va boshqalar bo'lishi mumkin.

Loyihani taqdim etish shakli uning mavzusi, maqsadi, mazmuni va muallifning umumiy tushunchasi bilan belgilanadi. Ba'zi hollarda talabalar loyiha faoliyati natijalarini yozishlari kerak (qilish, tanlovda qatnashish, sirdan loyiha bilan tanishish, loyiha faoliyatini dastlabki ekspertizasi va boshqalar).

XULOSA

Loyihani loyihalashning quyidagi tuzilishini taklif qilish mumkin:

- sarlavha sahifasi (ta'lim muassasasi nomi, sinf, muallif, loyihaning nomi, ilmiy rahbar, loyiha joyi, yili);
- mazmuni (loyiha qismlari ro'yxati);
- qisqacha izoh;
- epigraf;
- kirish;
- asosiy qism (boblar, bo'limlar, xatboshilar va boshqalar); • xulosa;
- foydalanilgan manbalar va adabiyotlar ro'yxati;
- biriktirma.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi qonuni 2020 yil 23 sentyabr O'RQ-637 son qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi mustaqilligiga bag'ishlangan nutqi Xalq so'zi.-Toshkent 2017 yil 1 sentyabr.
3. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardayev A. Ta'limda innavasion texnologiyalar. Toshkent 2008.